

LUNDS
UNIVERSITET

Landrättigheter för Nicaraguas ursprungsfolk

Är den juridiska framgången avseende landrättigheter en tillfällighet eller resultatet av en medveten och strategisk ansats som kan upprepas eller överförs till andra stater?

Virginia Matamoros Alas

Mänskliga Rättighetsstudier

Vårterminen 2011

Handledare: Olof Beckman

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
INLEDNING.....	3
Syfte och problemformulering	4
Metod	5
Begrepp och definitionsdiskussion.....	6
Disposition.....	7
Urval och avgränsningar	7
Källkritik.....	8
TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	9
Aktörer - Strukturer	9
Stakeholder begreppet.....	10
Intressent begreppet	11
Intressent nätverk.....	13
Staten – aktör, intressent, struktur?.....	13
EMPIRI.....	15
Nicaraguas historia	15
Awas Tingni vs Nicaragua	17
Identifiering av intressenterna	20
ANALYS	25
World Wildlife fund (WWF).....	26
Iowa projektet.....	27
Företagen MADENSA och SOLCARSA.....	28
Den Nicaraguanska staten.....	29
Aktör vs Struktur	30
Den juridiska framgången avseende landrättigheter - en tillfällighet eller resultatet av en medveten och strategisk ansats som kan upprepas eller överförs till andra stater?.....	31
SLUTSATS.....	33
LITTERATURFÖRTECKNING	35
Böcker samt e-böcker.....	35
Artiklar.....	35
Internet källor.....	37

INLEDNING

”The Case of Awas Tingni v. Nicaragua: A New Step in the International Law of Indigenous Peoples”

Så löd en av rubrikerna ämnad att skildra ett internationellt genombrott i frågan om erkännande av Nicaraguas ursprungsfolks landrättigheter (Anaya & Grossman, 2002). Året var 2001 och den Interamerikanska domstolen hade utfärdat en dom mot den nicaraguanska staten och i favör för ursprungsfolket Mayangna i Awas Tingni. Domen var resultatet av en sexårig tvist gällande anspråk på land och egendomsrättigheter på landets autonoma atlantiska region.

Initialt hade folket i Awas Tingni protesterat mot myndigheters beslut att bevilja privata företag avverkningstillstånd för skogsmarker på den nordatlantiska kusten. Med tiden växte rättsfallet i både anspråk och omfattning. Detta var inte minst sant för tillökningen av aktörer och derashängivna engagemang för ursprungsfolkets sak. Med hjälp av dessa aktörers koallitionsliknande ansatser nådde fallet den Interamerikanska Kommissionen för Mänskliga Rättigheter som därpå överlämnade fallet till den Interamerikanska domstolen.

Domstolen fann Nicaragua skyldig till utfärdandet av tillstånden på områden där ursprungsfolket hade sin hemvist eller vistades kontinuerligt men däremot utan folkets samtycke till avverkningarna. Staten beordrades att vidta diverse åtgärder i syfte att i verklig mening garantera ett skydd för ursprungsfolket och dennas rättigheter. Bland dessa åtgärder fanns skadeersättningar till ursprungsfolket och upprättandet av insitutionella mekanismer för territoriella avgränsningar av ursprungsfolkens marker samt övriga marker i området.

Denna dom blev företrädare för ett vanligt och samtidigt unikt fall. Den uppenbarade ett historiskt rotat och återkommande problem med åsidosättningen av ursprungsfolken och deras konstitutionella såväl som internationellt stadgade fri- och rättigheter. Den påvisade även statens oförmåga att lyda de rättighetsprinciper den en gång hade förpliktat sig till. Den andra sidan av myntet förutsade emellertid en framtid fylld av hopp för det faktiska skyddet av ursprungsfolkens varande och utveckling. Dessutom framkallade domen en optimism kring möjligheterna att utkräva stater på ansvar vid överträdelser mot deras invånares grundläggande fri- och rättigheter. Idag betraktas fallet som en milstolpe på vägen till uppnåendet av ursprungsfolkens rättighetsanspråk. Dessutom utgör fallet ett bevis på den betydande rollen av utomstående aktörer att med ett långsiktigt, omfattande och ihärdigt engagemang uppnå ett tillgodoseende av en specifik minoritets intressen och ändamål.

Syfte och problemformulering

Att läsa om Awas Tingni fallet väcker många tankar kring situationens unikheter. Mayangna folket i Awas Tingni, ett av Nicaraguas minsta ursprungsfolk, hade lyckats få sina fäderneärvda landrättigheter erkända av inte enbart ett men två av det regionala systemets verkställande organ.

Historiskt sett hade folket i Awas Tingni befunnit sig i marginalerna av de samhällsformande processerna. Inte för att folket så önskades utan till följd av de kontinuerliga kränkningarna av deras medborgerliga och politiska rättigheter i led med hoten mot deras möjligheter till självförsörjning och en säker tillvaro. Med den ökade närvaron av olika aktörer i landet under tidigt 1990-tal uppstod en ny dynamik av intressen och inflytelserika krafter. För folket i Awas Tingni innebar den ökade närvaron av privatföretag nya osäkra och problematiska situationer. Även den ökade närvaron av icke-statliga sociala aktörer kom att medföra nya omständigheter.

Stöd från organisationen World Wildlife Fund och diverse nordamerikanska juridiska fakulteter ledde till att ursprungsfolkets protester mot privatföretagens expansion i Awas Tingni fick en starkare juridisk grund. Interaktionen mellan folket och dessa aktörer är enligt min mening intressant då det förefaller att aktörerna hade en betydande inverkan på utvecklingen av ursprungsfolkets initiala klagomål på företagets närvaro till det omfattande rättsfall som den med åren blev till. Vad innebar aktörerna för rättsfallets utveckling och utkomst? Har dessa aktörer på något specifikt och påtagligt sätt påverkat förutsättningarna och omständigheterna kring rättsfallet? Om så var fallet, vilket eller vilka var tillvägagångssätten för att lösa tvisten till ursprungsfolkets fördel?

Denna infallsvinkel är tilltalande då den kan väcka en diskussion om huruvida rättsfallet kan förklaras som en lyckträff, alltså sammanträffandet av olika temporära faktorer, eller om aktörernas insatser utgjorde ett nytt arbetssätt i strävan efter att förverkliga tillgodoseendet av ursprungsfolks rättighetsanspråk. Om ett specifikt angreppssätt skulle identifieras är frågan som följer om aktörer genom appliceringen av denna ”nya metod” skulle kunna frammana en ny internationell rättslig tradition genom vilken ursprungsfolken i såväl Nicaragua som i andra länder fortsättningsvis kan åtnjuta sina rättigheter i mer konkret form. En diskussion av detta slag lyfter innebörden av den lokala angelägenheten och ansatsen till ett mer övergripande sammanhang där ytterligare en betydande fråga är huruvida ansatsen kan tjäna som en vägvisare för andra ursprungsfolksrörelser med liknande ändamål. Den huvudsakliga frågeställningen för denna studie blir således:

Landrättigheter för Nicaraguas ursprungsfolk

Är den juridiska framgången avseende landrättigheter en tillfällighet eller resultatet av en medveten och strategisk ansats som kan upprepas eller överföras till andra stater?

Metod

Valet att studera ett specifikt avgränsat fall utesluter inte behovet av ytterligare avgränsningar i syfte att kunna besvara den frågeställning som är av intresse samt för att ha möjligheten att kunna utföra en analys av mer kvalitativ än kvantitativ karaktär. Med appliceringen av en specifik infallsvinkel ämnar studien att gå från fallstudiens generella natur till en kärnpunkt att arbeta kring och från vilken man sedan kan anföra en mer övergripande slutsats¹ (Rienecker och Jorgensen, 2000:160).

Fallstudie är benämningen på en datainsamlingsmetod inom bland annat samhällsvetenskapen. Den ämnar att studera sociala relationer och ge mer djupgående kunskaper om det specifika problem man undersöker. Genom insamlingen av empiriskt material ska man underlätta nyanseringen, fördjupningen och även utvecklingen av begrepp, teorier och hypoteser om de studerade sociala relationerna. Denna kvalitativa studiemetod ska möjliggöra granskningen av en verklighet utifrån en begränsad infallsvinkel för att sedan kunna åstadkomma generella slutledningar av den specifika studien (Nationalencyklopedin, 2011).

Som huvudsakliga teoretiska utgångspunkt har jag valt ett *intressent* perspektiv som i teorikapitlet först introduceras av ett aktör-struktur perspektiv med en kort tillhörande diskussion (Johansson & Nilsson, 2001; Lundquist, 1984:1). Begreppet intressent är en direkt översättning av begreppet *stakeholders*, först introducerad på 1980-talet av R. Edward Freeman. Med begreppet menas den intressebaserade egenskapen hos aktörer. Teorin som Freeman utvecklade har som utgångspunkt ett ekonomiskt perspektiv där den fria marknaden utgör kontexten i vilken företag och dess omgivande intressenter verkar. Företaget, som betraktas som den mest betydande organisationen, förklaras som en typ av mittpunkt till vilken intressenter förhåller sig och samverkar med samt vice versa. Intressenterna som påverkas av företagets beslut, riktlinjer, ändamål och dens faktiska aktivitet kan i sin tur påverka företaget genom olika handlingssätt. Det ömsesidiga utbytet mellan parterna medför ett klimat där alla antingen har något att vinna eller att förlora på organisationens funktion. Följaktligen menar intressent teorin att denna ömsesidighet är grundläggande för de inblandade parternas möjligheter att uppnå sina intressen (Rosenthal & Buchholz 2004:144; Roloff, 2007:235). Att applicera ett intressent perspektivet är av betydelse för denna studie då ändamålet är att göra en kontextuell analys av de ovan nämnda aktörernas gemensamma utgångspunkt och angreppssätt för att få Awas Tingni folkets rättighetsanspråk tillfredsställda. Då ett ekonomi centrerat perspektiv är av mindre intresse för denna studie får en samhällsvetenskaplig vinkel vara grund för den teoretiska utgångspunkten. Istället för ett företag betraktas staten som en typ av organisatorisk mittpunkt till vilken intressenter förhåller sig och samverkar med samt vice versa. Anledningen till detta val är att

¹Rienecker och Jorgensen kallar detta ett induktivt arbetssätt.

staten i officiell mening betraktas och behandlas som den slutgiltiga upprätthållaren av såväl grundläggande fri- och rättigheter för dens invånare som normerande riktlinjer för intressenters aktiviteter (Buschill et.al.,2001;168-169). Idén är emellertid inte att bevara fokus på staten utan snarare att studera icke-statliga intressenters strävan efter att påverka såväl som samverka med staten och de framgångar eller misslyckanden som de kan ha i sin strävan efter att uppnå ett specifikt ändamål. Intressenters gemensamma ansatser är följaktligen av huvudsakligt värde för denna studie, varför ytterligare ett begrepp, *intressent nätverk*, används för att bättre skildra denna aspekt.

Begrepp och definitionsdiskussion

Då det teoretiska kapitlet erbjuder en begreppsdefinition och diskussion om de applicerade teoretiska begreppen kommer detta avsnitt istället att avse övriga begrepp som återkommer under studiens gång.

Som läsaren säkerligen har observerat är termen *ursprungsfolk* av central betydelse för denna studie. Ulf Dahre presenterar en rimlig definition som anför att:

”Termen ursprungsfolk används inom politik och juridik som beskrivning av politiskt icke-dominerande grupper med mer eller mindre erkända anspråk på ursprunglighet i förhållande till ett särskilt territorium i en stat. De definieras som icke-statsbärande och är förknippade med kultur och samhälle som skiljer sig markant från den politiskt dominerande omgivningen. Detta betyder inte att medlemmar i ursprungsfolken aldrig ingår i majoritetssamhällets liv. Det innebär snarare att de företräder livsstilar som gör dem särskilt utsatta i förhållande till staters och befolkningsmajoriteters expansion, kultur och sociala strukturer” (Dahre, 2005:82).

Under studiens gång kommer begreppen Awas Tingni folket och ursprungsfolket att fylla samma funktion.

Med *egendoms- och besittningsrätt* menas rätten till det faktiska nyttjandet och förvaltningen av land. Denna princip är snarlik *äganderätten* men skiljer sig i bemärkelsen att den inte inkluderar möjligheten att fritt kunna disponera sitt land innehav. Ursprungsfolk kan mot bakgrund av traditionella landbesittningsmönster få bruksrätt för land som de i viss mån har brukat men som de inte har kontrollerat fullt ut (Dahre, 2007:176, 177). Termerna *landrättigheter* och *territoriella rättigheter* kommer i studien att brukas på ett övergripande sätt i syfte att inte fastna på detaljerna kring åtskillnaden mellan äganderätten och egendoms- och besittningsrätten.

Ytterligare ett begrepp som hör till land temat är *lagfarter*, som avser en officiell registrering av ett förvärv av fast egendom (Naionalencyklopedin, 2001).

Med *skogsavverkning* eller i texten enbart *avverkning* menas avlägsnandet av skog och skogsmark genom styckning eller avsiktlig brand i en takt som överstiger en naturlig förnyelseprocess (Potter m.fl. 2004:246).

Disposition

Denna studie kommer att bestå av olika delar där jag inledningsvis presenterar min valda teoretiska utgångspunkt. Därefter följer ett empiriskt kapitel med tre olika delar: en historisk skildring av ursprungsfolkens situation i Nicaragua, en skildring av tvisten mellan Awas Tingni folket och staten och slutligen en skildring av de betydande aktörerna samt deras roller och funktioner i Awas Tingni fallet. Kapitlet som följer utgörs av en analys där det empiriska materialet förankras i den teoretiska utgångspunkten med målet att kunna besvara den valda problemformuleringen. Slutligen avrundas studien med en övergripande sammanfattning.

Urval och avgränsningar

I denna fallstudie kommer fokus att vara på icke-staliga aktörers möjligheter och förmågor att påverka utfallet av samhällliga förlopp. I den meningen kommer det varken att göras en granskning av det berörda rättsfallets juridiska egenskaper, den juridiska processen i det nationella och regionala rättssystemet eller den Interamerikanska domstolens slutgiltiga dom. Samtliga aspekter redogörs kort men inget fokus ägnas dem. I anslutning till detta uteblir skildringen av konventioner och andra internationella överenskommelser som inte direkt påverkade rättsfallet men som var av relevans för den interamerikanska domstolens beslut.

För den teoretiska utgångspunkten gjordes valet att sammanföra de olika begreppen *aktör-struktur*, *intressent* samt *intressent nätverk* och deras tillhörande diskussioner istället för att utgå från exempelvis "agency theory" (Jensen & Meckling, 1976). Anledningen är att ett sådant upplägg föreföll mer rimlig för den specifika infallsvinkel och frågeställning jag ämnar att besvara.

Vad gäller det empiriska materialet har valet gjorts att i den historiska skildringen utesluta det nicaraguanska inbördeskriget. Inte för att den anses sakna betydelse för sakfrågan som studeras men för att undvika att en skildring av ett politiskt skeende slutar i en fokusering på de övergripande

politiska motsättningarna som har präglat landets historia.

Källkritik

För insamling av material till denna studie har jag vänt mig till akademiska artiklar hämtade från databaser som Jstor och Elin, artiklar och rapporteringar om Awas Tingni fallet från olika medverkande aktörer, e-böcker samt ett få antal böcker. Då litteraturen om Nicaragua och landets ursprungsfolk har varit begränsad i min materiella omgivning har det huvudsakliga materialet alltså hämtats från internet.

Mina förstahandskällor utgörs av det material som skildrar kontexten kring rättsfallet och dess gång, speciellt det material som belyser engagemanget från de aktörer som anslutit sig till ursprungsfolkets sak. Mina andrahandskällor består av material där lagtexter och annat relevant juridiskt material presenteras och är relaterad till det berörda rättsfallet.

Vad gäller valet av material som är på spanska är jag medveten om att det för en icke-spansktalande läsare kan uppstå hinder att granska materialet, dess källor och således bekräfta dess validitet. Vidare är jag medveten om att materialet från de medverkande aktörerna i Awas Tingni fallet kan vara färgat av subjektiva uppfattningar med grund i aktörernas egna engagemang. Som försvar argumenterar jag för att materialet ändå kan anses hålla en välgrundad och professionell standard mot bakgrund av att samtliga medverkande aktörer kommer från väl respekterade och framstående yrkesskolor.

TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

Med dagens allt mer gränsöverskridande relationer, förlopp och utbyten följer många komplexa samhällsrealiteter. Vem eller vad påverkar politiska beslut eller ser till att strukturer vidhålls? Vem eller vilka är av betydelse för vissa ekonomiska system? På vilket sätt utvecklas sociala rörelser och nätverk som blir präglade för förhållanden på lokala och internationella arenor? Frågorna är många och de kretsar ofta kring samma diskussion eller analytiska fokus: är det aktörer eller är det strukturer som bestämmer?

Aktörer - Strukturer

Det vetenskapliga studerandet av aktörers respektive strukturers roller för upprätthållandet, återskapandet och/eller förändringen av olika förlopp i samhällen brukar ofta ta form under vad som kallas aktör-strukturmodellen (Lundquist, 1984:1). Olika teoretiska perspektiv betraktar fenomenen med olika utgångspunkter och i olika syften. Därav finns det en mängd av olika definitioner och förklaringar till aktör respektive struktur. För begreppet aktör kan de flesta forskare enas om en relativt neutral definition där termen syftar på någon form av aktiv och inbunden enhet som utifrån någon form av medvetenhet praktiserar sin handlingsförmåga (Lundquist, 1984:3,5).

Vad gäller struktur kan en relativt neutral definition finnas i förklaringen: *"structure" in its different uses variously connotes the "essence", "totality", "system of relationships", "dependence of parts in relation to a whole"*. (Lundquist, 1984:3)

Hur ter sig då respektive fenomen i sin självständiga natur? Kan de ens studeras självständigt?

För statsvetaren Lennart Lundquist kan en granskning av aktörers handlingsförmåga och förhandlingsutrymme avslöja aktörers autonomi i relation till den kontext i vilken de verkar. Autonomi är enligt Lundquist viktig eftersom det är den som avgör möjligheten för aktörer att påverka olikartade förlopp och miljöer (Lundquist, 1984:1). Strukturer kan å sin sida betraktas som självständiga och självgående mönster som på grund av dess omfattande karaktärer inte är så lättpåverkade av enskilda eller samlande aktörers aktiviteter. Sett ur detta perspektiv är aktörer i någon mån bundna till sina omgivande kontexter för sin existens och självständiga verkan. Å andra sidan finns argumentet att strukturer, som formats av aktörers antingen medvetna eller omedvetna val av relations- och interaktionsmönster, är och alltid kommer att vara beroende av dess skapare. Debatten om vilket av fenomenen som har störst betydelse och till fullo avgör det andra fenomenets

varande och gång kan göras ändlös. En sådan diskussion är inte av större intresse i detta avsnitt då målet inte är att eftersträva ett svar eller en slutsats till frågan om fenomenens respektive värden och dominans. Snarare är intresset att begrunda det aktiva aktörskapet som en möjlig väg till påverkan av förhållanden som antingen direkt kan ha en verkan på strukturer eller indirekt kan orsaka mindre spridda men mångsidiga effekter vars helhetskraft i sin tur kan påverkar olika storskaliga förlopp. Meningen är alltså att studera förutsättningarna kring aktörers handlingsförmågor utan att för den saken påstå att aktörer antingen är bundna till eller helt frikopplade från strukturella faktorer och vice versa.

Stakeholder begreppet

Om man följer Lunquists resonemang om handlingsförmåga och förhandlingsutrymme faller det som en naturlig följd att ställa frågan: vilka är grunderna till aktörers diverse handlingsförmågor? Hur utmärker dessa sig? Bland de egenskaper som vanligtvis urskiljs hos aktörer och som anses vara avgörande för aktörers varande och överlevnad som aktiva enheter är: deras framhållna intressen, legitimitet och maktpositioner (Roloff, 2007:4). Intressen ses som motivet och drivkraften bakom aktörers aktiviteter. En term för att beskriva den intresse baserade egenskapen hos aktörer är det engelska begreppet ”stakeholders”. R.Edwards Freeman som myntat begreppet definierar det som: *“any group or individual who can affect or is affected by the achievement of the activities of an organization”* (Freeman, 1984:46; Freeman et al., 2007:6)

Av Freemans förklaring framgår det att organisationen utgör en mittpunkt som är omgiven av andra enheter. Då Freemans kontextuella fokus är den fria marknaden utgör företag den organisatoriska mittpunkt till vilka stakeholders förhåller sig och samverkar med samt vice versa. Enligt Freeman är ett ömsesidigt beroende mellan samtliga enheter av oerhörd betydelse för deras möjligheter att tillgodogöra sig sina respektive intressen. Den enas välbefinnande kan alltså i längden inte upprätthållas utan den andras välbefinnande (Roloff, 2007:235). Med företaget som mittpunkt följer förståelsen att begreppet stakeholder kan omfatta kunder, anställda, investerare, konkurrenter, leverantörer, reglerande institutioner, lokala miljöer där organisationen verkar, och så vidare. Med andra ord är det alltså individer eller andra enheter som påverkas av organisationens beslut, riktlinjer, ändamål samt dennas faktiska aktivitet. Följaktligen har samtliga aktörer något att antingen vinna eller förlora på organisationens funktion (Rosenthal & Buchholz 2004:144).

Hur bestäms då företagets hållning gentemot omgivande stakeholders? För Freeman spelar företagsledaren en nyckelroll då det är han/hon som styr företagets intresse, organisatoriska riktning

och som sätter grunden för interaktionen med dess omgivande enheter stakeholders (Roloff, 2007:235). Termen ”management”, det vill säga ledning, är i detta avseende viktig för Freemans diskussion om företags strategiska samverkan och utbyte med omgivande aktörer vars syfte är att påverka företaget utifrån enskilda intressen och ändamål (Rosenthal & Buchholz, 2004:143-144; Maak & Pless, 2006:102).

Intressent begreppet

Sedan Freeman framhöll stakeholder teorin har denna teoretiska utgångspunkt anammats och reviderats såväl som kritiserats av åtskilliga forskare. Av naturliga skäl har stakeholder perspektivet behandlats inom ekonomisk vetenskaplig teori. Även samhällsvetenskapen har på senare tid anammat bruket av stakeholder begreppet² (Rosenthal & Buchholz, 2004:143). Med introduktionen av begreppet stakeholder inom svenska vetenskapliga fält har begreppet *intressenter* anammats som en direkt översättning till den engelska termen (Johansson & Nilsson, 2001). Det förefaller av stor relevans att fortsättningsvis bruka denna term för läsbarhetens skull och för att i den bemärkelsen undvika språkligt ytliga såväl som innehållsmässiga missförstånd.

Om vi återgår till diskussionen om intressenters utmärkande egenskaper är det allmänt accepterat att i led med erkännandet av en intresse driven egenskap krävs intressentens definiering av dennes intressen både för organisationens eller enhetens interna struktur såväl som för den övergripande kontexten (Neville & Menguc, 2006:379). Med preciseringen och motiveringen av intressen, och i synnerhet deras angelägenhet, ökar intressenten sina chanser att bli förstådd och accepterad av i den omgivning i vilken den verkar.

Detta är inte minst viktigt för intressentens legitimitet som i sin tur bestämmer intressentens funktion, överlevnad och/eller framgång (Neville & Menguc, 2006:379). I många texter där intressent perspektivet studeras definieras legitimitet som det generella antagandet eller uppfattningen om att en enhets handlingar är önskvärda, rimliga, och riktiga inom ramen för ett socialt konstruerat system av värden, normer, och definitioner (Neville & Menguc, 2006). Intressenter är således beroende av sina omgivningars erkännande och acceptans för att kunna verka i sina omgivande miljöer samt för att kunna nå sina ändamål. Emellertid erhålls inte denna acceptans av sig självt, varför intressenters primära uppgift är att som tidigare nämnt i god mån förklara sina motiv och intressen såväl som sina anspråk och aktiviteter. Som det framgår ovan

2 Inom samhällsvetenskapen har studier fokuserat på företags sociala ansvar, företags sociala ledarroller och så vidare.

betraktas legitimitetsfrågan generellt i relation till sociala sammanhang där intressenten till fullo inte kan bestämma sin egen legitimitet (Roloff, 2007:4; Neville & Menguc, 2006:380)

I likhet till legitimitet ses makt som en avgörande faktor för intressenters möjliga handlingsförmåga i dess omgivande kontexter. Ett argument är att ökad makt leder till minskade strukturella begränsningar och därav större handlingsutrymme för intressenter att uppnå sina ändamål (Neville & Menguc, 2006:378). Hur går intressenter då tillväga för att erhålla ökad makt? Ofta behandlas maktfrågan utifrån ett instrumentellt perspektiv. Enligt detta synsätt avgörs aktörers maktposition i enlighet med deras faktiska eller möjliga förfogande över olika typer av resurser, antingen mänskliga, ekonomiska och/eller praktiska av annat slag. Av större betydelse är sedan hur dessa resurser används och utbytes mellan intressenter för att praktiskt uppnå eller utöva makt i omgivande förhållanden (Neville & Menguc, 2006:379; Driscoll & Starik, 2004:57, 59).

Att anmärka här är att även om metoderna för att uppnå makt kan skilja sig åt är de i likhet till legitimitet beroende av deras kontextuella mottagande. Vissa teoretiker håller som stark övertygelse att makt kan och faktiskt påverkas av intressenters ömsesidiga beroendeförhållanden. Utkomsten av interaktionsmönster och olika typer av utbyten mellan aktörer kan alltså vara avgörande för huruvida intressenters kontextuella maktposition förstärks, bevaras eller försvagas (Driscoll & Starik, 2004:57).

I anslutning till detta följer frågan om vad som gäller för maktfördelningen bland intressenter? Givetvis bestäms intressenters positioner och relationer till sina omgivningar utifrån deras egenskaper och kapaciteter. De med kontextuellt sett bättre förutsättningar kan antas ha ett försprång och således erhålla mer uppmärksamhet samt inflytande. Rosenthal och Buchholz ställer sig kritiska till ett sådant synsätt. De betonar istället den strategiska vikten av att skapa och bibehålla en balans mellan å ena sidan olika intressenter och deras respektive intressen och å andra sidan den organisatoriska mittpunkten och omgivande intressenter. Allt för gynnandet av långsiktiga intressen och ändamål (Rosenthal & Buchholz, 144).

Ytterligare ett argument för betydelsen av intressenters ömsesidiga beroenden är påståendet att intressenter själva inte behöver uppnå en betydande maktposition, legitimitet och/eller accepterade intressen för att kunna utöva inflytande över olika förlopp. Intressenter vars kontextuella handlingsförmåga är begränsad kan istället ägna sig åt att påverka andra intressenter vars makt, legitimitet och accepterade intressen är mer förankrade och som därför kan representera specifika intressen på en högre strukturell nivå. Följaktligen får även de mer begränsade intressenterna sina intressen tillgodosedda (Neville & Menguc, 2006:380).

Intressent nätverk

De interaktions – och relationsmönster som skapas genom intressenters ömsesidiga påverkan leder i många fall till utvecklingen av samarbetsnätverk. Julia Roloff kallar sådana fenomen ”multi-stakeholder networks” och identifierar bland dess medverkande intressenter från statliga institutioner, internationella institutioner, affärsvärlden och civilsamhället. Utmärkande för dessa intressent nätverk är emellertid inte så mycket sammankomsten av diverse intressenter som motivet till det. Frågor som av flera intressenter anses vara för specifika och komplexa för att bemöta på egen hand är tänkta att kunna behandlas mer effektivt genom intressenters sammankomst och gemensamma arbete. I ett intressent nätverk är det emellertid inte en organisation som påverkar och kan bli påverkad av omgivande intressenter utan snarare är det nätverkets angreppssätt till den specifika sakfrågan som intar en mittpunktsfunktion. Om man här återgår till frågan om intressenters handlings- och förhandlingsförmåga skulle man kunna anföra att intressent nätverk i många avseenden kan ha en större kontextuell handlingsförmåga. Med inkluderingen av flera intressenter kan det vara möjligt att omfatta fler expertis områden³ än som intressent verkandes på egen hand. Därmed blir effektiviteten en annan och ansatsen blir även den mer omfattande (Roloffs, 2007:236, 238).

Staten – aktör, intressent, struktur?

Intressent nätverken av den typ som Roloff beskriver har sedan slutet på 1900-talet blivit allt mer förekommande på inomstatliga såväl som på internationella nivåer. Deras betydelser för olika typer av samhällsförlopp är idag ett erkänt faktum men intressant för många vetenskapliga studier är deras innebörden för strukturer i vilka andra aktörer historiskt sett har tillskrivits en primär roll (Roloff, 2007:238). I politisk teori har den suveräna staten betraktats som den viktigaste aktören såväl i en inhemsk kontext som på en internationell nivå (Lundquist, 1984:2; Baaz, 2008:8). Definieringen av stater som aktörer kan emellertid, som Michael Baaz påpekar, vara ett problematiskt försök. Stater kan nämligen tjäna både som strukturer och som aktörer beroende på studienivån och de fenomen som staten jämförs med⁴ (Baaz, 2008:8). Baaz observans är rimlig såväl som viktig för den redan belysta frågan om huruvida det är aktörer eller strukturer som avgör samhällsförhållandens varande och gång.

Även om avseendet med denna studie inte är att producera ett svar på vederbörande fråga är det

3 Exempelvis sociala, politiska, ekonomiska och juridiska.

4 Staten kan vara strukturellt begränsande för sina medborgare samtidigt som den är en aktör i det internationella systemet.

icke desto mindre av intresse och relevans att begrunda även statens egenskaper som aktör respektive struktur. Att företag är de huvudsakliga objekten i den ursprungliga intressent teorin ses alltså här inte som ett hinder för att betrakta även staten som en organisatorisk mittpunkt till vilken intressenter förhåller sig och samverkar med samt vice versa. Staten är i likhet till andra organisationer uppbyggd av en ledning och diverse underbyggande enheter, framförallt institutioner och mindre organisationer vars uppgift är att upprätthålla statens legitimitet, suveräna makt med mera. Även om företag och andra organisationer av icke-statlig karaktär ständigt blir mer inflytelserika och krävs på allt större ansvar för sina aktiviteter har staten än det officiella uppdraget att upprätthålla normerande riktlinjer för olika intressenters aktiviteter såväl som att tillförsäkra grundläggande fri- och rättigheter för dens invånare (Rosenthal och Buchholz,2004:144,148,149; Burchill et.al, 2001:168-169).

Att betrakta staten som en mittpunkt utesluter emellertid inte möjligheten att även betrakta den som en intressent med enbart vissa åtskiljande egenskaper: dens territoriella befogenhet och idén om dens legitimitet, suveränitet och monopol på maktbruk. Värt att nämna här är att staten varken värdesätts eller behandlas som den viktiga parten i en intressent kontext. Snarare är idén att studera icke-statliga intressenters strävan efter att påverka såväl som samverka med staten. Följaktligen studeras även de framgångar eller misslyckanden som intressenterna kan ha i sin strävan efter att uppnå ett specifikt ändamål. Icke-statliga intressenters relationer till varandra är även här av intresse, dock inte som ett fokus för studien.

Som det för läsaren förmodligen har framgått är ett ekonomiskt vetenskapligt ramverk inte av större intresse för denna studie. Snarare är en samhällsvetenskaplig vinkling på intressent perspektivet av mer relevans och spänning. I synnerhet då syftet är att relatera intressent perspektivet till idén om mänskliga rättigheter och intressenters strävan efter att i praktisk mening förverkliga mänskliga rättighetsprinciperna. Detta angreppssätt kan alltså vara av intresse för analysen av intressenters betydelse för möjligheten att praktiskt uppnå garantin av mänskliga fri- och rättigheter där en sådan garanti tidigare har saknats. Förhoppningsvis kan detta belysa karakteristiska omständigheter och faktorer i intressenternas eller intressent nätverkens ansatser där strukturen har erbjudit begränsade handlingsmöjligheter men där intressenternas ansatser ändå har varit hängivna och optimistiska.

EMPIRI

Härnäst följer en presentation av det empiriska materialet i vilken det skildras Nicaraguas historia och utvecklingen av fallet ”Awas Tingni vs Nicaragua” såväl som de huvudsakliga intressenterna i fallet och deras samspel.

Nicaraguas historia

I kontrast till dess grannländer blev Nicaragua aldrig fullt erövrat av de spanska kolonistörer som vid 1500-talets början hade erövrat nästan hela den latinamerikanska kontinenten. Den spanska maktens oförmåga att erövra Nicaraguas västra såväl som dess östliga del berodde ej på ett saknat intresse att expandera sin makt. Snarare berodde det på att landets östra halva bestod av besvärliga landskap där skog, berg och hård terräng gjorde framkomligheten svår.

Den atlantiska kusten, i landets östra del, var vid denna tid känd som Mosquitia. Dess territoriella omfång var mer omfattande än den nuvarande och detta var hem för olika ursprungsfolk (Acosta, 2004:12). När holländska och engelska kolonistörer gjorde intåg i Mosquitia via den atlantiska kusten medförde detta många förändringar för området och dess befolkning. Med ett nytt självutnämnt engelskt styrelseskick blev regionen ett engelskt protektorat. Befolkningen bestod nu av såväl ursprungsfolk som européer och slavar av afrikanskt och karibiskt ursprung (Acosta, 2004:12; Vyllder, 1986:4).

Med uppdelningen av en östlig och en västlig region följde parallella utvecklingar i landet. Den spanskt styrda delen var tätare befolkad⁵ och hade dessutom en mer etablerad infrastruktur samt produktionsapparat än dess motsvarande part. Följaktligen utspelade sig olika politiska, ekonomiska, kulturella och sociala förhållanden i landet (Vyllder, 1986:4). Under slutet på 1800-talet upplevde regionerna återigen markanta förändringar då den spanska makten intog Mosquitia och förklarade regionen nicaraguanskt (Acosta, 2004:14).

1900-talets början präglades av ytterligare förändringar med den ökade närvaron av transnationella företag i landet. Skälet var upptäckten av betydande naturresurser i landet och följden blev företagens exploatering av framförallt den atlantiska kustens vatten- och gruvtillgångar. Med centralmaktens befrämjande skapades en enklavekonomi som tjänade ett begränsat antal inflytelserika individer och familjer. Systemet upplöstes dock i samband med att Sandinistas (den politiska vänstern) fick regeringsmakten och därpå beslutade att nationalisera landets

⁵I området bodde cirka 90 procent av befolkningen.

naturresurstillgångar. Resultatet blev en minskad närvaro av multinationella företag varpå deras investeringar i landet även reducerades (Acosta, 2004:15; Vyllder, 1986:5).

Nationaliseringsåtgärderna orsakade vidare missnöje bland diverse ursprungsfolk i den f.d. Mosquitia regionen. Det land som de tidigare hade förfogat över hade även nationaliserats. Ovanpå detta inledde regeringen en statlig moderniserings- och alfabetiseringskampanj. Ursprungsfolket tolkade detta som en kränkning av deras intelligensförmågor och kapaciteter (Vyllder, 1986:6; Acosta 2004:15 + ref). Missnöjet kulminerade i ett ursprungsfolksuppror vars syfte var att hävda autonomi från centralmakten (Weinberg, 2005).

1970- samt 1980-talets inbördeskrig i landet orsakade ytterligare splittringar. Kriget mellan de politiska oppositionerna Sandinistas och Contras (den politiska högern) hade förutom i städerna även påverkat förhållandena i den atlantiska regionen. Befolkningen på den atlantiska regionen associerade av historiska skäl Sandinistas med den spanska kolonialmakten. Ursprungsfolket fann därför mer angeläget att alliera sig med Contras styrkorna vars syfte var att överta statsmakten. Med kriget förstördes många samhällen på den atlantiska kusten och ursprungsfolk från olika områden på kusten, däribland från Awas Tingni, emigrerade till kringliggande områden (Wainwright, 2009:157).

I efterdyningarna av ursprungsfolksupproret beviljades den atlantiska regionen autonomi⁶ (Acosta 2004:15). Året var nu 1987 och regionen delades upp i ytterligare två delar, Nordatlantiska Autonoma Regionen (RAAN) och Sydatlantiska Autonoma Regionen (RAAS) (Weinberg, 2005; Acosta 2004:15). I den regionala lagstadgan kom ursprungsfolken såväl som övriga minoriteter att erkännas och även deras rätt till marker, skogar, vatten och andra naturresurser som av tradition eller på grund av av hade brukats samt förvaltats av dem (Acosta, 2004:15,17). Ytterligare politiska framsteg gjordes när före detta upprorsledare valdes till diverse politiska poster inom RAAN regeringen och dessa började att göra anspråk på bland annat landrättigheter⁷. Protester mot dessa anspråk följde dock inte långt efter. Regeringen hävdade nämligen att det land som eftertraktades av dessa politiker tillhörde staten. Med detta underminerades den autonoma regionens politiska och territoriella fundament och frågan om ursprungsfolkens landrättigheter förblev olöst. För ursprungsfolket i bland annat Awas Tingni innebar detta att andra metoder sågs som behövliga för att utstaka det land som folket ansåg sig vara konstitutionellt berättigat till. Resultatet blev en geografisk kartläggning av ursprungsfolkets historiska och traditionella bosättning i Awas Tingni

⁶ Constitución Política y el Estatuto de Autonomía de las Regiones de la Costa Atlántica de Nicaragua.

⁷ Sandinistapartiet förlorade år 1990 det allmänna valet och detta möjliggjorde dåvarande eller före detta Contras anhängares inträde i politiken.

(Wainwright, 2009:156, 157). Lite visste folket att denna kartläggning i framtiden skulle utgöra ett bevismaterial för folkets rättsliga anspråk på traditionella marker.

Med utvecklingen av en allmän politisk osäkerhet under 1990-talets början präglades den atlantiska regionen av dels åtskilliga konflikter och oroligheter och dels en ökad närvaro av privata företag, alla med varsina intressen (Wainwright, 2009:156-157).

Awes Tingni vs Nicaragua

Den atlantiska regionen hade fått särskild uppmärksamhet från olika inhemska och utländska privatföretag tack vare regionens innehav av bördig åkermark och skogar som kunde producera eftertraktade trädmateri⁸. Maderas y Derivados de Nicaragua (härefter MADENSA)⁹ var en av dessa företag. Med ambitionen att starta ett miljöhållbart avverkningsprojekt sökte MADENSA ett avverkningsstillstånd hos landets miljö- och naturresursdepartementet (härefter MARENA). Projektet var tänkt att sträcka sig över en 30-års period och omfatta cirka 43 tusen hektar skog och fick snabbt uppmärksamhet av olika aktörer.

MADENSA:s planer ifrågasattes av ursprungsfolket i Awes Tingni, som skulle påverkas av avverkningen. Företagets önskemål kolliderade nämligen med de territoriella anspråk som ursprungsfolket gjorde utifrån den historiska och traditionella landbesittningsmönster (Anaya & Grossman, 2002:3; Anaya & Crider, 1996:350).

MADENSA:s affärsplaner blev även uppmärksammade av diverse organisationer med intresse för bland annat miljöutvecklingen i landet. Organisationen World Wildlife Fund (härefter WWF), som då bedrev miljöarbete i landet, väckte intresse för företagets miljöhållbara avverkningsprojekt. WWF erbjöd företaget råd och praktisk assistans för att säkerställa standarden för en miljöhållbar skogsavverkning, vilket godtogs av MADENSA (Anaya & Crider, 1996:351).

Vid detta lag hade MADENSA redan hunnit etablera en relation med ursprungsfolket i Awes Tingni och således fått tillgång till det önskade området. Det inofficiella framförhandlade stödet från folket möjliggjorde företagets erhållande av ett begränsat avverkningsstillstånd¹⁰. Med de finansiella dispyterna som kort därefter uppstod mellan företaget och Awes Tingni folket krossades folkets hopp om att en eventuell ekonomiska utveckling skulle medföra en avkastning för såväl företaget som det lokala samhället. MADENSA lyckades ändock bibehålla ursprungsfolkets stöd för företagets begäran av ett utökat avverkningsstillstånd. Ett avtal signerades mellan parterna och med

8 Området har stora tillgångar till det mycket eftertraktade mahogny trädet.

9 Företaget drevs av nicaraguanska och dominikanska ägare.

10 År 1992 fick företaget tillstånd att avverka cirka 1500 kubikmeter.

detta som grund uppnådde MARENA sitt ursprungliga ändamål (Anaya & Crider, 1996:350, 351). Med WWF:s ökade insikt i processen upptäcktes den konfliktfyllda relationen mellan ursprungsfolket och företaget. WWF fann därpå att avtalet underminerade ursprungsfolkets inflytande och rättigheter. Ett samarbete med folket inleddes därefter i ett försök att förstärka dennas maktposition i tvisten, något som MADENSA och MARENA starkt invände mot. Med WWF:s intensifierade påtryckningar lyckades avverkningstillståndet att upphävas i väntan på ett nytt och för alla parter mer godtagbart avtal (Anaya & Crider, s351; Anaya & Grossman, 2002:3).

Med omvärldens ökade intresse för händelseutvecklingen i Nicaragua tillkom fler organisationer och aktörer med intresse för sakfrågan. WWF såg möjligheten att vidga sina insatser och bildade ett projekt i syfte att bistå ursprungsfolket med juridisk expertis och annat stöd för att säkerställa folkets rättighetsanspråk. The Iowa Project¹¹ (härefter Iowa projektet) bildades med hjälp av åtskilliga organisationer, akademiska fakultet och självständiga forskare. Projektet inkluderade framstående antropologer, jurister, miljöexperter och andra experter inom relevanta ämnesområden. Ledarna för ursprungsfolket välkomnade Iowa projektet och ett samarbete mellan parterna inleddes. Kort därefter godkändes projektets juridiska team som folkets rättsliga ombud (Anaya & Cider, 1996:350; Anaya & Grossman, 2002:3).

Återigen uttryckte MADENSA och MARENA sitt missnöje men Iowa projektet hade ett tydligt och välgenomtänkt mål. Genom att täcka olika expertis områden skulle teamet med bättre odds bestrida vad som i grund och botten betraktades som ett lagstridigt avverkningstillstånd. När MARENA och företaget slutligen erkände Iowa projektet som ett legitimt ombud lyckades projektet jurister förhandla fram ett avtal mellan samtliga parter¹². Genom trepartsavtalet skulle ursprungsfolkets dra större nytta av MADENSA:s avverkningsprojekt och dessutom få sina traditionella marker utstakade av statens myndigheter (Anaya och Gossman 2002:3; Anaya och Crider, 1996: 350,352,354).

Avtalet hade emellertid föga betydelse för MARENA som parallellt med trepartsförhandlingarna bedrivit affärsplaner med ytterligare ett privatföretag, Sol del Caribe¹³ (härefter SOLCARSA). Detta företags ändamål skiljde sig inte från MADENSA och med ytterligare ett avverkningstillstånd i inleddes ett betydande samarbete mellan ledarna för ursprungsfolket och projektets antropologer. Resultatet blev en vetenskaplig sammanställning av folkets traditionella marker med förankring i historisk och geografisk såväl som etnologisk data. Studien tjänade som grund för ursprungsfolkets

¹¹Projektets fullständiga namn var "Awes Tingni Resource Development Support Project".

¹² Avtalet signerades år 1994.

¹³ SOLCARSA är ett koreanskt företag.

rättighetsanspråk när sällskapet vände sig till de nationella rättsinstanerna för att förhindra beviljandet av ett avverkningstillstånd till SOLCARSA (Anaya & Grossman, 2002:4,5,6; Acosta 2004). Det empiriska materialet gjorde emellertid ingen större skillnad för ansvarsutkrävandet då den av myndigheterna sågs som oväsentlig i sammanhanget¹⁴ (Zamudio, 2005).

När SOLCARSA år 1996 beviljades avverkningstillstånd av MARENA presenterade Iowa projektet återigen sitt bevismaterial för att rättfärdiga bestridningen av avverkningstillståndet, men med samma resultat som tidigare. I brist på framgång i de nationella rättsinstanserna presenterade projektets juridiska ombud fallet för den Interamerikanska kommissionen för Mänskliga Rättigheter (härefter IACHR). Efter IACHR:s granskningar av bevismaterialet samt egna juridiska och kontextuella undersökningar åtog sig IACHR fallet. Nicaraguas myndigheter vidhöll tidigare påstående att Awas Tingnis ursprungsfolk varken hade juridisk eller annan befogenhet till det berörda området (Anaya & Grossman, 2002:4,6; Zamudio, 2005).

Under IACHR:s förundersökningar kom, år 1997, en dom från Nicaraguas Högsta Domstol som fastställde att beslutsprocessen bakom SOLCARSA:S avverkningstillstånd hade stridit mot konstitutionella premisser. Det nationella rättssystemets bräcklighet såväl som statens svaga politiska strukturer uppenbarades då tjänstemän från RAAN utan hänsyn till varken domstolens beslut, konstitutionella föreskrifter eller andra regelverk återigen garanterade SOLCARSA ett avverkningstillstånd (Anaya & Grossman, 2002:6-7; Acosta, 2004).

År 1998 presenterade IACHR fallet för Interamerikanska domstolen (härefter IA domstolen) varpå domstolen påbörjade egna undersökningar av fallet. Samma år meddelade regeringen att ett projekt skulle startas för bevarandet av miljön och den biologiska mångfalden på den atlantiska regionen. Till grund för detta beslut låg Världsbankens uppmaningar om en sådan åtgärd för statens möjlighet att erhålla ekonomiskt bistånd för statliga miljöprojekt (Acosta, 2004:108).

Efter en 6 årig rättslig kamp kulminerade rättsfallet i en rättegång i IA domstolen.¹⁵ Med grund i ursprungsfolkets och Iowa projektets solida fall dömde IA domstolen år 2001 i favör för ursprungsfolket. För första gången sedan IA domstolens tillkomst fastställde den en stats överträdelse på mänskliga rättighetsprinciperna angivna i den amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Domstolen fann att den nicaraguanska statens beslut och agerande avseende SOLCARSA:s avverkningsförfrågan stred mot statens konstitutionella föreskrifter och regionala lagstadgor (Alvarado, 2007:612).

I enlighet med artikel 21 i den amerikanska konventionen, samt med hänsyn till föregående

14 Problemet var alltså inte att studien var vetenskapligt otillräcklig och ogiltig utan att den inte godtogs.

15 Ursprungsfolksledare tillsammans med Iowa projektets personal hördes och så gjorde även tjänstemän från de berörda statliga institutionerna.

utvecklingar i internationell rätt gällande ursprungsfolks rättigheter, fastställde domstolen att äganderätten även omfattade ursprungsfolks befogenhet över hereditära och kollektiva egendomar. Med denna argumentation betonade domstolen att ursprungsfolkets traditionella bruk och förfogande över land såväl som folkets sedvanliga upplåtelsemönster varken krävde juridisk grund för att anses som legitima och behandlas därefter. Domstolen framhöll vidare att internationella juridiska tolkningar av äganderätten i denna bemärkelse inte var bundna till inhemska lagar utan snarare hade en fristående mening. För domstolen medförde det inhemska stadgade ursprungsfolksrättigheterna dessvärre ingen direkt garanti för det verkliga tillgodoseendet av dessa rättigheter. Av denna anledning beordrades Nicaragua att skapa nödvändiga praktiska mekanismer för att med omedelbar verkan utstaka land samt utdela lagfarter till ursprungsfolket i Awas Tingni och sedermera till den atlantiska regionens övriga ursprungsfolk. Dessutom dömde IA domstolen staten till ekonomisk kompensation till ursprungsfolket för de skador som antingen direkt eller indirekt hade orsakats dem under rättsfallets gång (Alvarado, 2007:609,612,613; Inter-American Court of Human rights, *The case of The Mayangna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua*, Judgment of August 31, 2001).

Identifiering av intressenterna

Även om de huvudsakliga aktörerna har skildrats i den historiska skildringen av Awas Tingni fallet kan det vara av vikt att ytterligare klargöra de olika parternas funktioner och betydelser för fallet för att således få större inblick i deras egenskaper som intressenter.

Nicaraguas statsmakt

1990-talets början var en tid av allmän politisk instabilitet som präglade statsmakten och dess olika institutioner. Den osäkra relationen mellan centralmakten och landets två regionala regeringar, RAAN och RAAS, manifesterades i den bristfälliga implementeringen av politiska och rättsliga regelverk. För landets ursprungsfolken och områdena i vilka de var bosatta innebar detta en utebliven säkerställning av deras rättigheter och en okontrollerad reglering av naturresurserna på det land som de bebodde (Anaya & Crider, 1996:363). Problematiken kring ägande och förvaltning av land såväl som ansvar över dess skötsel hade uppstått ur statens bristande förmåga att definiera och utstaka land mellan staten, de atlantiska regionerna, ursprungsfolket och andra minoriteter. Den ständiga konkurrensen mellan de olika intressenternas ledde till att land och naturresurser

utnyttjades utan varken kontroll eller ansvarsutkrävande. Ironiskt nog medförde detta hinder för ett förverkligande av intressenternas diverse intressen och ändamål (Anaya och Crider, 1996:363).

Ministerio del Ambiente y los recursos Naturales (MARENA)

Marena är ett nationellt miljö- och naturresursdepartement vars mandat är att skydda miljön, administrera statligt ägd skogsmark och reglera förvaltningen samt utvecklingen av landets naturresurser (Anaya & Crider, 1996:350). MARENA som även den under 1990-talets början präglades av politisk instabilitet var praktiskt begränsningar i form av personalbrist och uteblivna ekonomiska resurser. I Awas Tingni fallet kom myndighetens favorisering av privatföretagen intressen att betraktas som tvivelaktig. Myndigheternas främsta uppgift var att följa nationell lagstiftning och regionala regelverk i vilka det inte nödvändigtvis uppmanades till en favorisering av privata affärsintressen över en rättvis förvaltning av landets naturresurser. De intressekonflikter som uppenbarades i denna situation kom att påverka den allmänna synen på myndigheternas maktbruk såväl som synen på dens legitimitet (Anaya och Crider, 1996:364).

Företagen MADENSA och SOLCARSA

SOLCARSA är ett privatföretag tillhörandes en större koreansk koncern vid namn Kum Kyong. I likhet till MADENSA var SOLCARSA:s primära intresse att erhålla ett avverkningstillstånd för mark på den atlantiska kusten för att således etablera en långvarig och ekonomiskt vinstgenererande avverkningsindustri i landet. Företaget var i motsats till MADENSA inte känd för att ha ett tidigare intresse i avverkningsindustrin men såg en möjlighet till att ansluta sig till 1990-talets tilltagna trend. När SOLCARSA ifrågasattes angående avverkningstillståndet som erhållits var företagets respons att ursprungsfolket och dens anspråk inte var företagets bekymmer. Snarare var samverkan med myndigheterna och avtalsformuleringen företagets primära concern (Weinberg, 2005).

Mayangna folket i Awas Tingni

Folket i Awas Tingni är organiserat under en historisk och sedvanlig ledarskapsstruktur. Ledarskapet fungerar som den verkställande auktoriteten inom det lokala samhället och den representerar samhället och dess intressen i utomstående sammanhang (Anaya & Crider, 1996:349).

I likhet till andra ursprungsfolk har folket i Awas Tingni historiskt sett inte haft juridisk behörighet till det land som de har bebott eller haft förfogande över. Folket har enligt tradition erhållit land via

arv och andra kulturella seder. Landet har tillhört byn eller det större samhället och har betraktats som en livsnödvändig förutsättning för folkets självförsörjningsmöjligheter¹⁶. Landet har också varit av betydelse för folkets kulturella, sociala och andliga rekreation. Folkets lantbruksmetoder kräver tillgång till stora landarealer då kultiveringen sker på bördig jord som används tills all dess näring är förbrukad. Då förflyttar sig samhället till ett annat område bestående av bördig jord och låter den första jorden återhämta sig under den period som krävs, en princip som folket respekterar¹⁷. Av denna anledning har metoden av miljöexperter betraktats som ekologiskt hållbar såväl som ekonomiskt fruktbar för den lokala befolkningen (Vuotto, 2004:226-227).

Erkännandet av ursprungsfolket och dess status som fullvärdig och jämlik part i angelägenheten har varit av central betydelse för folkets legitimitet i fallet. Sett ur en historisk kontext har detta varit en problematisk fråga för folket i Awas Tingni som generellt inte har behandlats som parter med egna intressen att eftersträva och än mindre med politisk legitimitet eller makt. I Nicaraguas fall uppenbarades denna realitet när MARENA inledningsvis varken uppvisade vilja eller intresse att erkänna ursprungsfolket, dess rättigheter eller dess anspråk (Anaya & Crider, 1996:365).

Medvetna om sin underminerade position tillämpade ursprungsfolkets ledare strategier för att förstärka sin roll i situationen. Geografiska utforskningar och uträkningar av folkets traditionella marker resulterade i en karta ämnad att påvisa folkets juridiska befogenhet över deras begärda land¹⁸. Kartan blev synnerligen en manifestation på ledarnas egna strategiska kapacitet (Anaya & Crider, 1996:349). Med denna karta som grund kartlades i ett senare skede data som stödde folkets anspråk på befogenhet över landet. Samarbetet mellan ursprungsfolkets ledare och Iowa projektet team blev sålunda väsentligt för rättsfallet utveckling från lokal till regional nivå.

World Wildlife Fund (WWF)

WWF är en icke-statlig och globalt omfattande miljörättsorganisation. Organisationen har verkat i Nicaragua med syfte att främja utvecklingen av en statlig politik för en hållbar miljö och bevarandet av den biologiska mångfalden. WWF har haft speciellt intresse i avverkningen av tropiska skogar i landets östra delar, framförallt på den atlantiska kusten. Organisationen har därför varit mån om att samverka med Nicaraguas miljö- och naturresursdepartement (MARENA) (Anaya & Crider, 1996:350). I MADENSA situationen var WWF:s huvudsakliga intresse att erbjuda företaget rådgivning och praktisk assistans för att hålla en rimlig miljöstandard under avverkningsprocessen.

16 Den huvudsakliga försörjningen uppnås genom fiske, jakt och jordbruk.

17 Metoden brukar kallas "slash and burn" och rotationen sker om cirka 15 år.

18 Ursprungsfolket gjorde anspråk på cirka 100 000 tusen hektar mark.

Erbjudandet togs av MADENSA och företaget ifrågasatte varken organisationens motiv eller engagemang i frågan. När tvisten mellan företaget, ursprungsfolket och MARENA uppenbarades åtog sig WWF istället ansvaret att lösa tvisten. Organisationens nya roll som medlare och dens ökade stöd för ursprungsfolket blev emellertid inte lika välbemött av övriga parter varpå WWF:s insats med tiden blev ifrågasatt och betraktad som obefogad. I syfte att bevara sitt anseende som neutral och fristående part med huvudsakligt intresse i miljöfrågan vidtog WWF en ny åtgärd. För att inte lämna ursprungsfolket i sticket såg WWF det som en prioritet att påvisa sin legitima omsorg för folkets situation. Hos ursprungsfolkets ledare fanns insikten att WWF:s primära mål var värnandet av miljön och uppnåendet av rimliga överenskommelser mellan de tre parterna i tvisten. Med WWF:s bildande av Iowa projektet fick emellertid ursprungsfolket en garanti på att dens rättighetsanspråk skulle utgöra fokus för en fortsatt gemensam ansats (Anaya & Crider, 1996:351).

Awes Tingni Resource Development Support Project (Iowa projektet)

Då ursprungsfolket från början delat intressen med WWF var acceptansen av Iowa projektet inte en omtvistad sak. Lika smidig var godkännandet av Iowa projektets jurister som folkets ombud i den rättsliga tvisten (Anaya & Crider, 1996:?). För att undvika komplikationer mellan intressen, ändamål och arbetsriktlinjer valde projektet att från denna punkt separeras från WWF¹⁹. Istället förlitade sig projektet härefter helt på ursprungsfolkets direktiv och ledning. Projekt teamets prioritet blev därefter att påvisa sitt genuina intresse för ursprungsfolkets sakfrågor och sin professionella legitimitet. Kontinuerliga möten, samtal och samarbetsinsatser med ursprungsfolket blev därför av central vikt för att undvika ömsesidiga missförstånd och/eller intressekonflikter mellan samtliga engagerade. I den övergripande kontexten hade Iowa projektet svårighet att bli erkänd som assisterande part och sedermera som ombud för folket. Följaktligen påverkades projektets anseende som en legitim och fullvärdig part i sakfrågan²⁰. De övriga parternas ifrågasättande av Iowa projektet präglade situationen med MADENSA och MARENA som stundvis vägrade kommunikation med projektets team. Parallellt försökte ministeriet och företaget tvärtom att förbättra sina relationer med ursprungsfolkets ledare (Anaya och Crider, 1996:365, 366).

Iowa projektets arbetsmetoder var kanske det som mest utmärkte samarbetet mellan å ena sidan kollegorna i teamet och å andra sidan teamet och ursprungsfolket. I spetsen för det juridiska rådgivarteamet var S.James Anaya, en framstående forskare och förkämpe för ursprungs-

19 Kommunikationen mellan WWF och Iowa projektet upphörde däremot inte.

20 Inledningsvis var MARENA:s och MADENSA:s uppfattning att projektet bildats för att bistå ursprungsfolket med olika typer av rekommendationer. När projektet engagemang intensifierades betraktades den istället som hotfull och motverkande.

folksrättigheter. Anaya teamets samarbete med nicaraguanska advokater gav större insikt i de nationella och regionala lagstiftningarna samt deras sedvanliga tillämpning. Med medlemmar från Indian Law Resource Center (ILRC)²¹ och Indian People Policy Law Program (IPPLP) hade teamet dessutom stor kunskap i frågor om ursprungsfolk och deras olikartade rättighetsanspråk²² (Anaya & Crider, 1996:365)

Förutom att omfatta den juridiska aspekten försäkrade sig Iowa Projektet om att även täcka andra relevanta områden som kunde bestyrka ursprungsfolkets omfattande åberopande. En självklar strategi blev således att inbjuda framstående miljö- och skogsbruksexperter²³ samt antropologer²⁴ från lokala och utomstående fält (Anaya & Crider, 1996:350). Theodore MacDonald var en av de antropologer som med assistans från ursprungsfolkets ledare lyckades sammanställa en gedigen och trovärdig studie. Studien visade på en tekniskt korrekt historisk, geografisk och etnografisk uträkning som stödde ursprungsfolkets anspråk (Vuotto, 2004:230).

Samarbetet mellan Iowa projektet och ursprungsfolket i Awas Tingni baserades alltså från dess början på genomtänkta och strukturerade ansatser präglade av ett ihärdigt engagemang. Metoden var en kunskapsbaserad och professionell samlad approach istället för ett politiskt motstånd. Målet var att uppnå en faktisk respekt för folkets rättigheter varpå deras anspråk skulle tillgodoses.

Härnäst följer en analys av händelsen utifrån ett perspektiv där intressenters faktiska handlingar och påverkansförmågor står i centrum.

21 Organisation har sin bas i USA och åtar sig regionala uppdrag för att juridiskt råda och assistera ursprungsfolk i deras olikartade rättighetsanspråk

22 Bägge parter hade lång erfarenheter av arbete för att främja ekonomisk och social utveckling samt självstyre bland den amerikanska kontinentens ursprungsfolk.

23 Bland annat svenska skogsbruksexperten Hans Åkesson.

24 Mexikanska antropologen Rodolfo Stavenhagen och Theodore Macdonald från Harvard Universitetet i USA .

ANALYS

De stora drömmarna om tillgång till betydande naturresurser, långvariga affärsrelationer och följaktligen ekonomisk framgång infriades inte i den mån eller med den omedelbara verkan som de nämnda privatföretagen kan ha hoppats på. Istället möttes de av konfliktfyllda relationer mellan olika intressenter på den inhemska arenan och inte minst av just dessa intressenters redan etablerade konkurrens över de resurser som fanns.

Å ena sidan fanns ursprungsfolket vars krav på landrättigheter stod i direkt strid med privatföretagens vädjan om tillstånd för skogsavverkning, ofta på mark som redan beboddes av ursprungsfolk. Å andra sidan fanns den nationella regeringen samt och de regionala regeringarna, RAAN och RAAS, vars politiska splittring och åtskilda intressen genomsyrade den bristfälliga implementeringen av lagstiftningar och regleringsmekanismer för hanteringen av landrättighetsfrågan och förvaltningen av landets naturresurser. Därtill interagerade och samspelade samtliga parter med varandra vilket medförde ytterligare förvirringar och oklarheter kring många angelägna landrättighetsfrågor. Huruvida dessa relationer hade skapats ur medvetna konfliktpräglade val är svårt att bedöma. Av enklare bedömning är däremot i vilken mån parterna fann relationerna ömsesidigt tillfredsställande. Ännu mer överskådlig är reaktionen hos parterna vid deras uppfattningar av såväl otillfredsställda behov som intressen och deras försök att omvandla sådana situationer.

Frågan om förfogande över land har varit en problematisk och omtvistad fråga som åtskilliga regeringar och makthavare, bland annat i Latinamerika, har bemött. Oförmågan att lösa land frågan har för många ursprungsfolk lett till ett betraktande av staten som en motståndare, en illegitim bärare av makt och suveränitet. För förespråkare av ursprungsfolks rättigheter representerar Awas Tingni domen ett faktisk bevis på möjligheten att uppnå ett mål som ursprungsfolk världen över önskar att uppnå. Ett rättsligt erkännande av ursprungsfolkens varande och utveckling inom ramen för deras sociala, politiska, ekonomiska och kulturella normer och seder. Ett domslut som dessutom fastställer att rätten till förfogande över land i olikhet till tidigare inställning inte är beroende av juridiska överenskommelser för att anses som giltig och legitim. Att, som exempelvis Rodolfo Alvarado gör, se Awas Tingni fallet som ett exempel på en likställning mellan ursprungsfolkets maktförfogande och en stats maktförfogande²⁵ är däremot i min mening en aning förenklad syn på

²⁵Alvarado påpekar att Awas Tingni fallet kan ses som ett gott exempel på den framgång ursprungsfolk kan ha att på ett internationellt plan konfrontera och bli likställda den maktfulla staten till vilken de tillhör och vars juridiska auktoritet de historiskt sett har varit begränsade av (Alvarado, 2007:618).

Awas Tingni fallets karaktär och IA domstolens dom.

Det råder ingen tvekan om att ursprungsfolket med hjälp av organisationen WWF och Iowa projektet åstadkom en oerhört gedigen och kraftfull insats, för att inte tala om betydelsefull. Men är det rimligt att säga att ursprungsfolket i Awas Tingni eller dens medhjälpare till följd av detta erhållit ökad maktstatus motsvarande den som staten besitter? En sådan diskussion utvecklas i analysens senare skede men härnäst följer en granskning av intressenternas roller och funktioner i fallet med en förankring i den presenterade teoretiska ramen.

World Wildlife fund (WWF)

WWF:s som ansedd internationell organisation valde tidigt i fallet att behålla en fristående position även om dess sympatier var med ursprungsfolkets rättighetsanspråk. Organisationen applicerade en *strategisk maktmetod* då den inledningsvis i tvisten mellan ursprungsfolket, MADENSA och MARENA initierade ett lokalt och internationellt påtryckningsarbete med mål att upphäva MADENSA:s avverkningstillstånd. WWF:s insats för att stödja Awas Tingni folket hade inledningsvis blivit mottagen som obefogad och onödig av MARENA och MADENSA men med de överhängande påtryckningarna som hotade om politiska och ekonomiska efterföljder dröjde det inte länge förrän bägge parter ändrade inställning och accepterade WWF:s engagemang.

Anaya och Crider betonar att: *"The Community's disadvantage, however, was offset at least partly by the WWF's role in the process. The WWF favored an agreement that would include the Community as an equal partner and provide a model for sustainable forestry in Nicaragua. Both MADENSA and the Ministry to some extent perceived their interests as best served by maintaining the WWF as an agent of cooperation rather than criticism* (Anaya och Crider, 1996:357).

Uppgrävningen av avverkningstillståndet till MADENSA kan i detta avseende betraktas som ett bevis på WWF:s inflytelserika ställning och den typen av kontextuell autonomi som Lundquist talar om. Att WWF:s primära *intresse* inte var politiska utan miljöfokuserade framgick dock tydligt när organisationen valde att bilda ett projekt i syfte att specifikt biträda ursprungsfolket i deras rättighetsanspråk. Även detta val kan betraktas som strategiskt uttänkt för målet att inte färgas av en eventuell politisk debatt kring sakfrågan. WWF vars initiativ representerade en ombesörjning av ursprungsfolkets behov och ändamål istället för en inblandning i de lokala tvisterna blev således inte underminerad i varken sin legitimitet eller sin fortsatta handlingsförmåga.

Iowa projektet

WWF:s ihop sättning av ett professionellt och vad som förefaller vara ett genuint engagerat team medförde oerhörda möjligheter och lösningar för ursprungsfolket i Awas Tingni. Möjligheter som ur en historisk kontext kan förmodas inte hade existerat hade ursprungsfolket fullföljt sina intressen och rättighetsanspråk på egen hand.

- Det juridiska teamets multipla samarbeten med lokalbefolkningen och inhemska jurister.
- Engagemanget från de utländska antropologerna som i samverkan med ursprungsfolkets ledare utförde gedigna resurs- och tidskrävande insatser (så kallat cartography och mapping, och så vidare).
- Den kontinuerliga efterfrågan av samarbete med statliga myndigheter, de privata företagen och även andra lokala aktörer.

Samtliga åtgärder blev företrädande för formandet av ett, i min mening, *intressent nätverk* av den typen som Julia Roloff illustrerar. Den gemensamma ansatsen hade nämligen ett central syfte: att påvisa att ett ursprungsfolk bestående av enbart 150 familjer hade lika stor rätt till land, egendom och möjligheten att välja sin egen mångsidiga utveckling som ett privatföretag, en statstjänsteman eller någon annan intressent. Nätverkets väldefinierade *intresse* bibehölls under arbetets gång och förlorade således aldrig sin *angelägna* karaktär. I samband med detta resonemang kan en observans göras att nätverkets intresse möjligtvis inte var lika beroende av en omgivande acceptans i den utsträckning som en självständig intressent, exempelvis ursprungsfolkets ledare, hade varit. Emellertid finns starka indikationer på att Iowa projektets team under samarbetets gång ständigt var måna om att föra en dialog med såväl kollegorna som ursprungsfolket i syfte att undvika missförstånd och splittringar i arbete och angreppssätt. Följaktligen behölls en stark intern struktur och utåt sett en enad front med väldefinierade ändamål.

Den utomstående *legitimiteten* hos Iowa projektet växte med de gradvisa fortskridningarna i rättsfallet. Inledningsvis ifrågasatte MARENA och MADENSA projektets befogenhet och inflytande i trepartstvisten. Bägge intressenter kunde emellertid inte hindra projektets avancemang eller för den delen skada dess anseende och legitimitet. I synnerhet blev detta uppenbart när ursprungsfolket accepterade projekts juridiska team som dess rättsliga ombud. Iowa projektets etablering blev så bekräftelse på idén att ursprungsfolket skulle ha lika rätt till juridisk samt teknisk rådgivning och assistans som privatföretagen och/eller de inblandade statliga institutionerna.

Intressent nätverkets *maktförfogande* var vidare, i min uppfattning, något som även erhöles gradvis under Awas Tingni fallets gång, däremot inte i politiska eller sociala avseenden. Snarare var det en

fråga om att nätverket med sina tillhörande professionella komponenter och det kompetenta arbete som bedrevs erhöll ökat inflytande och legitimitet i rättsfallets process ju mer dess yrkesskickliga ansatser bekräftades. Erkännandet av Iowa projektets betydande roll för Awas Tingni fallets juridiska framgång är däremot inte menad att överskugga ursprungsfolkets insatser. Det var med grund i deras rättighetskunskaper och deras kunskaper över landet samt de lokala miljöeffekterna av avverkningen som nätverket lanserade sina ansatser. Att Iowa projektets personal dessutom helt förlitade sig på ursprungsfolkets direktiv och ledning är ett ytterligare bevis på det ömsesidiga beroendet hos de sammanslagna intressenterna.

De utmärkande professionella egenskaperna var emellertid inte lika bekräftades av de nicaraguanska myndigheterna och rättsinstanserna som de i ett senare skede blev av IACHR. S. James Anaya, som lett nätverkets juridiska team, blev av IACHR vald till huvudsakliga juridiska rådgivare i rättsfallet. Han Anaya förblev rådgivare under rättegången i IA domstolen där även annan personal från Iowa projektet kallades som expertvittnen. Man skulle följaktligen kunna dra slutsatsen att intressenterna i nätverket erhöll varsina avkastningar för deras engagemang och erfor således en så kallad "win-win" situation. Ursprungsfolket i Awas Tingni fick genom samarbetet möjlighet att i en internationell kontext komma till sin rätt vad gällde deras rättighetsanspråk. Iowa projektets personal fick såväl lokal som internationell uppmärksamhet vilket i sin tur blev till gagn för individernas enskilda karriärer.

Företagen MADENSA och SOLCARSA

Vad gäller privatföretagen råder få tvivel om att de bedrev sina aktiviteter utifrån *affärsintressen*. Målet att få tillträde till den atlantiska kustens naturresurser och därmed ansluta sig till den expanderade avverkningsindustrin var upphovet till dessa intressenters återkommande insistering på avverkningstillstånd. Insisteringsmetoden uppenbarade *angelägenheten* i företagens intressen, något som de statliga myndigheterna erkände och besvarade.

Myndigheternas överträdelser av nationella lagstiftningar och regelverk för att tillgodose intressenternas önskemål kan å ena sidan ha varit resultatet av intressenternas väldigt genomtänkta och övertygande presentation för myndigheterna. Å andra sidan kan det ha rörts sig om förekomsten av underliggande ömsesidiga intressen mellan myndigheterna och dessa intressenter.

Företagens övertag över den lokala befolkningen i detta sammanhang medförde att dessa intressenter inte var lika beroende av omgivningens *legitimitet* för att bedriva sina aktiviteter. Med myndigheternas acceptans och samarbete hade intressenterna uppnått såväl en legitimitet som en

maktposition som skiljde sig från ursprungsfolket. Emellertid kom detta, som nämnt i ovan analys, att så småningom förändras.

Den Nicaraguanska staten

Om vi nu ska betrakta den nicaraguanska staten som den organisatoriska mittpunkt till vilken intressenterna förhöll sig kan vi konstatera att staten i lyset av Awas Tingni fallet kan ses som en organisation med en bräcklig konstruktion. Statsmaktens bristande ledningsförmåga och *legitimitet* framträdde särskilt i de instabila relationerna med dels de regionala regeringarna RAAN och RAAS och dels miljö- och naturresursdepartementet (MARENA). Om institutionernas och/eller statstjänstemännens bristande förmåga att efterfölja riktlinjer och nationell lagstiftning var resultatet av politiska konflikter eller ej förblir i detta sammanhang oklart.

Vad som däremot är mer urskiljbart är att staten till följd av dens ostadiga och ofta motsägelsefulla beteende uppträdde som såväl en struktur som en aktiv intressent. Den strukturella egenskapen utspelades i det politiska system som i många avseenden hade begränsat ursprungsfolkets möjligheter att hävda sina anspråk. Statens egenskap som aktiv intressent uppenbarades genom MARENA och de regionala ledningarnas aktiviteter vilka uppvisade starka *intressen* att ge företagen MADENSA och SOLCARSA avverkningstillstånd. Om ekonomiska intressen låg bakom MARENAS:s beslut att ideligen bevilja företagen avverkningstillstånd trots lagstiftningar och dessutom motverka intressent nätverkets insatser är en fråga som dessvärre förblir oklar. Att ministeriet gick emot beslut från Nicaraguas högsta rättsinstans kan däremot anses vara följderna av ett uteblivet erkännande av *legitimitet* mellan institutionerna och dessutom en bristfällig respekt för varderas *maktbefogenheter*.

Regeringens respons på Världsbankens uppmaningar är ytterligare en viktig punkt att belysa då man kan tolka detta som ett relativistiskt förhållningssätt till land- och miljöproblematiken. Världsbankens instruktioner var, i kontrast till högsta domstolens beslut, av tillräcklig relevans och befogenhet för att framkalla ett agerande från den nicaraguanska regeringen.

Ur ett helhetsperspektiv ter det sig att staten i dess helhet saknade en gemensam hållning till vilka statliga *intressen* och ändamål som skulle prioriteras. Följaktligen ledde detta till ett bristande ansvar över väsentliga frågor som respekt för ursprungsfolkens rättigheter och anspråk samt förvaltningen av land och naturresurser. Statens ifrågasättande av ursprungsfolkets anspråk och juridiska befogenheter över det begärda landet höll emellertid inte som ett *legitimt* försvar i de regionala rättsinstanserna (Anaya & Grossman, 2002:9-10).

Det förefaller att motsägelsen i det statliga styret samt den åtskilda hållningen till den övergripande situationen gav upphov till statens försvagade position i relation till Awas Tingni intressenterna. Detta är en synnerligen intressant och betydelsefull aspekt, inte minst för diskussionen om aktör versus struktur dominansen.

Aktör vs Struktur

Fallet Awas Tingni kan ses som ett exempel på internationaliseringen av en lokal problematik. Den lokala befolkningens interaktion och samarbete med intressenter från utomstående arenor ledde till ett erkännande av ursprungsfolkets dittills begränsade rättighetsanspråk.

Kontexten i vilken frågan om landrättigheter behandlades var i många avseenden begränsande men i slutändan inte helt avgörande för fallet rättsliga progress. Iowa projektets gradvis ökade inflytande och legitimitet i sakfrågan kan anses vara en betydande orsak till den rättsliga framgången för Awas Tingni folkets rättighetsanspråk. Awas Tingni fallet kan i denna bemärkelse betraktas som det ultimata exemplet på aktörers, eller snarare intressenters, dominans över givna strukturer.

Men kan man i lyse av detta påstå att IA domstolens dom varit ett strukturellt banbrytande fenomen?

I förhållande till erkännandet av ursprungsfolket och fastställandet av dennas landrättigheter kan man betrakta domen som banbrytande och lovande för en fortsatt positiv utveckling av den rättsliga traditionen gällande ursprungsfolks rättigheter. Interesse nätverkets bevismaterial kan ha varit avgörande för IA domstolens tolkning av egendomsrätten från den traditionella strikta fokuseringen på privat egendomsrätt till ett kollektivt fokus på egendomsrätten. Emellertid är det viktigt att inte bortse från faktum att IA domstolen gjorde denna tolkning i förhållande till det ansvar som staten har att genom regelverk och mekanismer antingen skapa eller upprätthålla åtgärder för att tillgodose sina invånare deras grundläggande fri- och rättigheter.

I denna bemärkelse förefaller det att IA domstolens kritiska hållning samt uppmaningar till Nicaragua ändock baserades på en princip om statens suveränitet, legitimitet och makt som slutgiltiga tillhandahållare av fri- och rättigheter. I Nicaragua var rättighetsprinciperna för landets ursprungsfolket och övriga minoriteter redan fastställda genom dels den nationella konstitutionen och dels den atlantiska regionens lagstadga. Frågan är huruvida IA domstolen hade dömt likadant om dessa premisser hade saknats i det nationella juridiska ramverket? Hade domstolen i sådant fall bedömt att staten skall inkorporera rättigheter av detta slag i sin konstitution? Sett ur ett sådant perspektiv och med dessa frågor framför oss blir argumentet om intressenternas dominans över

strukturen däremot inte lika övertygande.

Ytterligare en intressant aspekt att belysa i relation till aktör - struktur perspektivet är intressenternas roll som främjare av mänskliga rättigheter i en kontext där garantin av sådana premisser historiskt sett har saknats. Intressent nätverket kom med sina insatser att i viss mån fylla en funktion som staten egentligen skulle fylla. Den uppmärksammade en situation där befolkningens mänskliga rättigheter kränktes och där det var angeläget att agera. Därtill brukade nätverket alla tänkbara resurser i syfte att omvända denna situation, något som den i teoretisk mening lyckades med. Intressenter skulle i detta avseende alltså kunna bidra till att principen om staters obestridliga makt och legitimitet som befogade upprätthållare av fri-och rättigheter bevaras. Detta samtidigt som stater i allt större utsträckning kan förlita sig på icke-statliga intressenters engagemang för just upprätthållandet av institutionella mekanismer genom vilka rättighetsanspråk kan tillgodoses. Exempel på sådana mekanismer kan vara kontinuerliga övervakningar samt rapporteringar av den praktiska efterlevnaden av mänskliga rättigheter i landet.

Ytterligare exempel kan vara intressenters främjande av organisationer som stödjer och frammanar bredare demokratiskt deltagande med stärkta demokratiska strukturer som resultat.

Med statens minskade ansvar men bibehållna ställning som viktigaste politiska aktör kan gränserna gradvis suddas ut för ansvarsutkrävande av statens självbelåtna intressent aktiviteter. Det samma skulle gälla för statens medvetna upprätthållande av strukturella egenskaper som är begränsande för invånarnas åtnjutande av grundläggande behov och rättigheter. Med den intensifierade närvaron av icke-statliga intressenter med såväl hängivelse för specifika sakfrågor som en verklig handlingsförmåga tillkommer ytterligare källor från vilka exempelvis ursprungsfolk kan få stöd i sina rättighetsanspråk. Grupper eller individers förlitan på dessa källor för möjligheten att tillgodoräkna sig grundläggande fri-och rättigheter kan i denna bemärkelse innebära såväl en trygghet som en osäkerhet. Om budbäraren försvinner vem fyller då tomrummet?

Den juridiska framgången avseende landrättigheter - en tillfällighet eller resultatet av en medveten och strategisk ansats som kan upprepas eller överförs till andra stater?

Om vi nu slutligen återkopplar denna analys och diskussion till uppsatsen huvudsakliga frågeställning kan det konstateras att redan vid skildringen av den empiriska bakgrunden till Awas Tingni fallet framgår det att aktörerna som engagerade sig i frågan för ursprungsfolkets

rättighetsanspråk utgick från ett medvetet val. Valet att assistera ursprungsfolket förefaller ha gått hand i hand med kunskapen om vilka resurser och insatser som krävdes för den tänkta ansatsen. Utförandet av gedigna forskningsstudier i syfte att påvisa validiteten i ursprungsfolkets krav kan ses som ett tydligt exempel på detta. Ett annat exempel är de resurser och den möda som lades ner på den juridiska representationen av ursprungsfolket och dennas rättighetsanspråk. När man sedan förankrar dessa exempel i det presenterade teoretiska perspektivet blir mönstren av medvetna val och handlingar ännu tydligare, något som har framgått av ovan analys.

Även de strategiska egenskaperna av intressent nätverkets insatser har framgått tydligt av det empiriska materialet och analysen av den samma. Emellertid är det svårt att identifiera huruvida de olika insatserna var för planerade strategier eller om de uppstod som spontana strategier i led med händelseutvecklingen. De kontinuerliga dialogerna och mötena mellan Iowa projektets personal och ursprungsfolket kan ha utgjort grund för för planerade strategiska drag. Å andra sidan kan det under fallets gång ha uppstått plötsliga och oförutsedda händelser som krävde en omedelbar respons av strategisk karaktär. Vilken av dessa metoder som huvudsakligen applicerades framgår inte av det behandlade empiriska materialet. Kanske skulle denna fråga kunna utgöra grund för vidare forskning i fallet.

Är det således rimligt att påstå att ansatsen kan upprepas eller överföras till andra stater?

Med åtanke i att ansatsen inte var av politisk karaktär och att den krävde betydande och omfattande resurser skulle det med förmodan vara svårt att upprepa ansatsen i sin helhet i en annan kontext eller för möjligtvis en helt annan fråga. Att ansatsen inte antog en politisk karaktär utan istället höll vetenskapen och den akademiska professionen som grund måste i sig har inneburit en ansträngning från intressenternas sida. I min mening är det detta som utgör ansatsens unikheter och med detta i åtanke förefaller det svårt att i sin helhet kunna upprepas i exempelvis en annan stat. Hade denna ansats velat appliceras i andra omständigheter är frågan huruvida liknande resurser hade funnits till förfogande för det ursprungsfolk som hade önskat samma typ av assistans.

En av de logiska följderna i denna diskussion är att Awas Tingni fallet framöver kommer att tjäna mer som en referenspunkt än som ett exempel att återskapa för andra ursprungsfolk som eftersträvar samma ändamål som folket i Awas Tingni. En överföring till andra stater skulle således kunna ske genom att de regionala rättsinstanserna har Awas Tingni fallet som referenspunkt för liknande fall där ursprungsfolks landrättigheter står på agendan. Precis som IACHR och IA domstolen i Awas Tingni fallet använde relevanta utvecklingar i internationell lag avseende ursprungsfolks rättigheter, som alltså staten inte direkt var förbunden till, skulle fallet Awas Tingni även kunna inkluderas i principen om ”andra relevanta utvecklingar” vid rättsinstansernas bedömningar i andra fall.

SLUTSATS

Att utomstående aktörer engagerar sig i frågor om ursprungsbefolkningars landrättigheter och generella miljöfrågor kan svårligen klassas som ett för samtiden nytt fenomen. Lokala såväl som internationella icke-statliga aktörer har sedan slutet på 1900-talet ägnat sig åt att driva kampanjer, projekt och andra typer av organiserade ansatser i syfte att utöva inflytande på olikartade samhällsprocesser i enlighet med deras intressen.

Dessa aktörer har och kommer med stor sannolikhet fortsättningsvis att i någon mån påverka varandra. I fallet Awas Tingni mot Nicaragua var detta högst påträffande. Intressenterna staten, privatföretagen, ursprungsfolket i Awas Tingni och Iowa projektet påverkades alla av varandras aktiviteter och ömsesidiga förhållningssätt. Följaktligen hade samtliga parter något att antingen vinna eller förlora på en ömsesidig interaktion. För ursprungsfolket och Iowa projektet, som här har benämnts intressent nätverket, förefaller denna insikt ha funnits redan till en början. Det samma verkar inte ha varit fallet för de statliga myndigheterna och företaget SOLCARSA.

Myndigheternas val att varken inkludera ursprungsfolket i beslutsprocesserna kring avverkningstillstånden eller för den delen ta hänsyn till folkets rättigheter och behov kan i denna mening betraktas som ett ogenomtänkt val med snabba resultat som primärt intresse. Myndigheterna tycks nämligen ha gjort slutsatsen att ursprungsfolket antingen skulle avfärda avverkningsförslagen eller att dens intressen i etableringen av en regional avverkningsindustri hade hindrat myndigheterna från att uppnå sina intressen. Antaganden av denna sort har i detta fall visat sig vara problematiska. Med de statliga myndigheternas uteslutning av ursprungsfolket uteslöts även möjligheten att folket kunde godta ett affärsförslag med privatföretagen som i sin tur kunde generera ekonomiska fördelar för samtliga parter, inkluderat statens myndigheter²⁶.

Vad gäller MADENSA företagets uppvisade intresse att inleda ett samarbete med ursprungsfolket i syfte att öka sina chanser till att beviljas ett avverkningstillstånd. Problemet med detta var att företaget i grund och botten inte hade för avsikt att värna om ursprungsfolkets behov eller grundläggande rättigheter. Vid WWF:s engagemang i frågan uppenbarades MADENSA:s vilseledande försök varpå det misslyckades.

Kortsiktigheten i intressenternas förhållningssätt tydliggjordes utan tvekan när IA domstolen dömde i favör för ursprungsfolket och intressenternas mål att inrymma alla vinster istället resulterade i förlusten av allting.

Vilka slutsatser kan vi nu dra om möjligheten för utvecklingen av ny tradition genom vilken andra

²⁶ Företagens betalning av skatter samt ekonomiska investeringar i regionen.

ursprungsfolk kan uppnå möjligheten att komma till sin rätt? Som nämnt i den analytiska diskussionen är det svårt att ta ställning för att insatsen som gjordes av intressent nätverket i Awas Tingni fallet kan medföra ökade handlingsförmågor samt handlingsutrymmen för intressenter i kontexter där sådana möjligheter tidigare har saknats.

Detta är inte att säga att en utmaning och/eller en nedbrytning av strukturer som hittills uteslutit garantin av mänskliga fri- och rättigheter inte är möjlig. Intressenter kan och har en avgörande roll för olikartade strukturella processer. Intressent nätverket i Awas Tingni skulle kunna betraktas som ett gott exempel på ett angreppssätt där spelarna håller sig inom de strukturella ramarna i syfte att utmana och förändra den praktiska implementeringen av dem eller bristen på deras implementering. I den bemärkelsen syftade intressent nätverkets arbete åt att främja utvecklingen av en struktur enligt dess ursprungliga design. Att en regional rättsinstans bekräftar ett sådant ändamål förstärker tänkbarheten att uppnå det slutgiltiga målet i en statlig kontext: den praktiska garantin av fri- och rättigheter för envar utan åtskillnad. Om tillräckligt många intressenter och nätverk kunde ge upphov till samma eller liknande resultat som den i Awas Tingni fallet kunde vi möjligtvis uppleva en betydande förändring i staters beteenden i fråga om tillgodoseendet av mänskliga rättigheter.

Vad gäller Nicaragua ligger det nu i statens makt att uppfylla sina komponenters önskemål och eftersträvanden. Värdet ligger slutligen inte enbart i det skrivna ordet utan i dess praktisering.

LITTERATURFÖRTECKNING

Böcker samt e-böcker

Acosta, María Luisa, *El Derecho de los Pueblos Indígenas al Aprovechimiento Sostenible de sus Bosques. El caso de la comunidad Mayangna (Sumo) de Awas Tingni*, Universidad de las Regiones Autónomas de la Costa Caribe Nicaragüense, 2004.

Burchill, Scott; Devetak, Richard; Linklater, Andrew; Paterson, Matthew, Reus-Smit, Christian; True, Jacquie, *Theories of International Relations*, New York: Palgrave Macmillan, Second Edition, 2001.

De Vylder, Stefan, *Nicaraguas landanalys*, Styrelsen för internationell utveckling, Stockholm Sida, 1986.

Dahre, Ulf Johansson, *Ursprungsfolk i internationell politik och rätt*. Studentlitteratur och Författaren, 2005.

Potter, Robert B.; Binns, Tony; Elliott, Jennifer A.; Smith, David, *Geographies of development*, Pearson Education Limited, Second edition, 2004.

Rienecker, Lotte; Jorgensen, Peter Stray, *Att skriva en bra uppsats*, Samfundslitteratur och författarna, Liber, 2000.

Artiklar

Alvarado, Leonardo J., *Prospects and challenges in the implementation of Indigenous Peoples' human rights in international law: Lessons from the case of Awas Tingni v. Nicaragua*, Arizona Journal of International & Comparative Law, Vol.24, No.3, 2007.

Anaya, S. James, *Indigenous peoples' participatory rights in relation to decisions about natural resource extraction: the more fundamental issue of what rights indigenous peoples have in lands and resources*, Arizona Journal of International & Comparative Law, Vol.22, No.1, 2005

Anaya, S. James, Crider, S. Todd, *Indigenous Peoples, The Environment, and Commercial Forestry in Developing Countries: The Case of Awas Tingni, Nicaragua*, Human Rights Quarterly - Volume 18, Number 2, pp. 345-367, 1996.

Anaya, S. James; Grossman, Claudio, *The Case of Awas Tingni v. Nicaragua: A New Step in the International Law of Indigenous Peoples*, Arizona Journal of International and Comparative Law Vol.19, No.1, 2002.

Baaz, Mikael, *Aktörer, strukturer och institutioner*, i Patrik Hall och Ylva, Stubbergaard (red.): Makt och Demokrati. Lund: Statsvetenskaplig tidskrift (36 ss), s. 1-23., 2008.

Buchholz, Rogene A.; Rosenthal, Sandra B., *Stakeholder Theory and Public Policy: How Governments Matter*, Journal of Business Ethics, Vol. 51, No. 2, Promoting Business Ethics, pp.143-153, 2004.

Driscoll, Cathy; Starik, Mark, *The Primordial Stakeholder: Advancing the Conceptual Consideration of Stakeholder Status for the Natural Environment*, Journal of Business Ethics 49: 55–73, Kluwer Academic Publishers, 2004.

Jonson, Martin; Nilsson, Andreas, *Strategisk samverkan i nätverk*, Institutionen för informatik vid Handelshögskolan, Göteborg Universitet, 2001.

Lundquist, Lennart, *Aktörer och strukturer*, Statsvetenskaplig Tidskrift, Vol 87, No 1, 1984.

Maak, Thomas, *Responsible Leadership, Stakeholder Engagement, and the Emergence of Social Capital*, Journal of Business Ethics, Vol. 74, No. 4, Ethics in and of Global Organizations: The EBEN 19th Annual Conference in Vienna, pp. 329-343, 2007.

Maak, Thomas; Nicola M., *Responsible Leadership in a Stakeholder Society: A Relational*

Perspective PlessSource, Journal of Business Ethics, Vol. 66, No. 1, Proceedings of the 18th EBEN, Annual Conference in Bonn, pp. 99-115, 2006.

Neville, Benjamin A.; Menguc, Bulent, *Stakeholder Multiplicity: Toward an Understanding of the Interactions between Stakeholders*, Journal of Business Ethics, 66: 377–391, Springer 2006.

Roloff, Julia, Learning from Multi-Stakeholder Networks: Issue-Focussed Stakeholder, Management, Journal of Business Ethics (2008) 82:233–250, Springer, 2007.

Vuotto, Jonathan P., *Awas Tingni v. Nicaragua: International Precedent for Indigenous Land Rights*, Boston University International Law, Vol.22, 2004.

Wainwright, Joel; Bryan, Joe, *Cartography, territory, property: postcolonial reflections on indigenous counter-mapping in Nicaragua and Belize*, Cultural Geographies, 16, 153-178, 2009.

Weinberg, Bill, *Nicaragua: Land Grab on the Atlactic Coast*, Toward Freedom, 1998.

Internet källor

Inter-American Court of Human rights, The case of The Mayangna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua, Jugdement of August 31, 2001.
<http://www.law.arizona.edu/depts/iplp/international/awastingni/documents/IACtHR-ATJudgmentAug3101.pdf>

Inter-American Commission on Human Rights Organization of American States Petition by The Mayangna Indian Community Of Awas Tingni and James Castillo Felipe on his own behalf and on behalf of the Community of Awas Tingni against Nicaragua.
<http://www.law.arizona.edu/depts/iplp/international/awastingni/documents/ATPetition.pdf>

Nicaragua issues title to Awas Tingni's Lands!

<http://www.law.arizona.edu/depts/iplp/international/pdf/Awas%20Tingni.pdf>

Demarcating Indigenous Territories in Nicaragua: The Case of Awas Tingni

<http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/nicaragua/demarcating-indigenous-territories-nicaragua-case>

Derecho de los Pueblos Indígenas, por la Dra. Teodora Zamudio, Derecho, UBA, 2008.

<http://www.indigenas.bioetica.org/awastingni7.htm>

Nationalencyklopedin, 2001

<http://www.ns.se>, sökord "fallstudie"